

La Crònica de Martí de Viciàna de 1564

Facsimil i estudi preliminar a càrrec de Sebastià Garcia Martínez

L'estudi de la nostra història com a poble em dona la sort de trobar grans llibres, com és el cas de la "Chronyca de la Inclita y Coronada Ciudad de Valencia y de su reyno". En realitat una de les cròniques antigues més importants i extenses elaborada per un cronista del Regne de València. I tanmateix, un altre valencià, el professor *Sebastià Garcia Martínez*, l'analitzà, estudià amb rigor i amb magistral metodologia presentà aquest estudi al Departament d'Història Moderna de la Universitat de València. Aquest article presenta dos raons interessants, en primer lloc per tractar particularment dels nostres pobles, i segon per la novetat que afegeix la mateixa obra. Doncs no conec una altra publicació sobre dita crònica que, la que preparà el malauradament desaparegut professor Sebastià Garcia i que publicà l'any 1983.

L'obra es compon de cinc volums. Un primer, el més important és l'estudi que ens descobreix aquesta magna tasca feta al segle XVI. Durant més de 200 pàgines, l'erudit ens acostava a l'entorn familiar del cronista Martí de Viciàna, la seua vida i obra. I després detalla les parts de les quals es compon la crònica: "La Desaparecida Primera Parte de la Crònica", "La impronta Nobiliaria del Libro Segundo", "La Tercera Parte de la Crònica de Valencia" i per últim "La Cuarta Parte y las Germanias".

El segon, tercer i quart volum, corresponen a la segona, tercera i quarta part de la crònica en format facsimil, és a dir, reproducció exacta dels llibres originals amb els seus gravats i conservant la seua original puresa. Mentre que el cinquè volum recull un índex toponímic i un índex onomàstic. El professor Sebastià Garcia presenta en més de 200 pàgines, una anàlisi de noms de pobles i noms de persones que apareixen als tres volums de l'obra. Aquesta tasca és impagable, permet trobar ràpida i fidelment, qualsevol poble o cognom esmentat per Martí de Viciàna a la seua crònica.

El primer llibre de l'obra de Viciàna, desaparegut fins ara sembla, segons els historiadors i bibliòfils que tractava de la fundació de la ciutat de València, la història política i social del cap i casal del Regne, des de l'època dels seus primers pobladors fins a les primeries del segle XVI. Una pèrdua irreparable que ens deixa sense una font de primera mà d'aquest període principal del nostre naixement com a poble.

El segon llibre, també mutilat sofrí les pròpies dificultats d'impressió que provocà la seua temàtica: el tractament de la noblesa valenciana. L'autor exposa els alfabèticament els llinatges aristocràtics. Més de cent famílies aleshores contemporànies són descrites pel cronista Rafael Martí de Viciàna. El tancament de l'aristocràcia provocà l'amputació de molts capítols i fins i tot l'edició de l'obra. No obliden el caràcter tan sensible d'aquesta temàtica. Podem gaudir fins i tot dels escuts d'armes d'aquestes famílies, així com un tractat d'armes força interessant.

El tercer llibre, a més dedicatòries dirigides a la protecció de l'edició, narra la història dels reis de la corona catalano-aragonesa. Un capítol per a cada rei, afegint originals gravats d'aquests. Els orígens de Catalunya, els comtes barcelonins, dedicant especial tractament als capítols del Conqueridor i del seu net Jaume II. Altres seccions tracten dels monestirs cistercencs de Benifaça i de la Valldigna. Capítols dedicats a l'ordre del Temple i de Montesa, i torna als successors de Jaume II: Alfons IV, Pere IV, Ferran I, els reis de Castella, fins arribar als Reis Catòlics i els reis coetanis de l'autor. Després en una porció d'aquest llibre ofereix un panorama de la reialesa: castells, ciutats, viles i llocs del Regne de València.

La quarta i última part de la crònica del historiador de Borriana, constitueix la relació més completa i detallada que s'ha fet sobre les Germanies. Quasi 500 pàgines on Viciàna tocà de prop un període que el marcà profundament. Pot ser, un dels tractats original més interessant d'aquest episodi crucial del nostre poble.

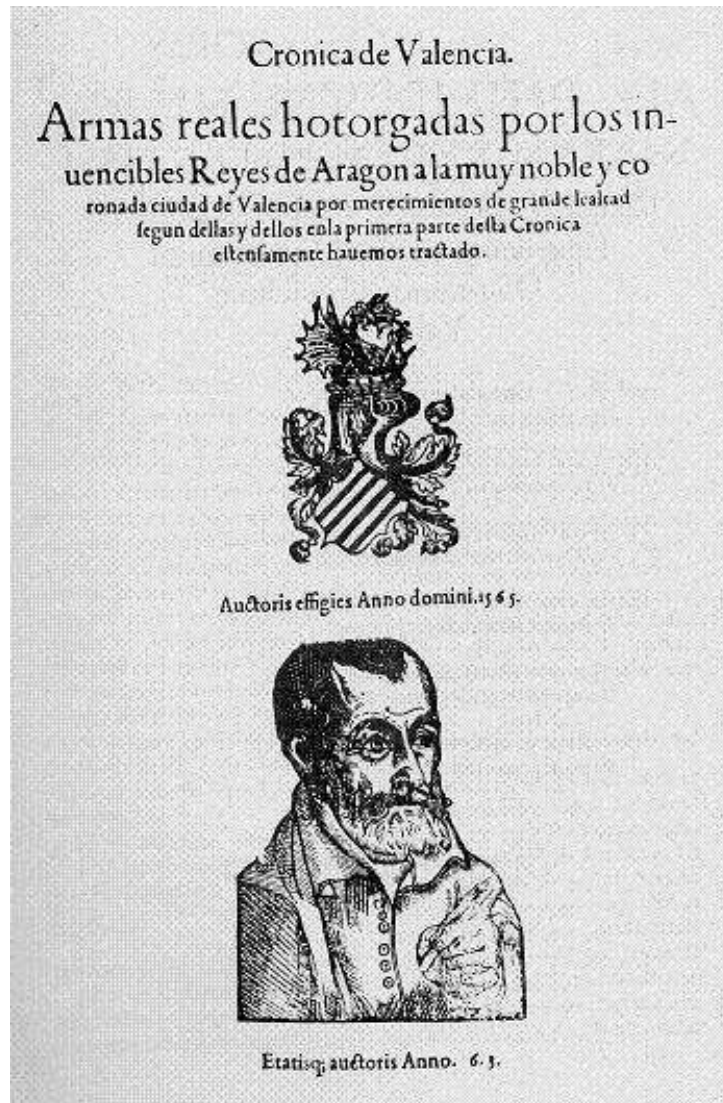
L'obra, escrita en castellà, representa una mostra de la influència d'aquesta llengua a l'època. L'entronització de la monarquia castellana a partir del Compromís de Casp (1412), aplega al Cinc-cents amb un declivi literari del català al País Valencià. L'aspiració de l'autor a ampliar la seua fama i glòria ampliant el seu públic potencial, les expectatives de rendibilitat imposades per l'editor, més l'efecte d'una cort, de la qual l'autor depèn i per a la qual treballa; i que viu una forta influència castellana. Tot i això, l'adscripció de Viciàna a la seua llengua resta palesa en l'obra menor "Libro de las alabanzas de las lenguas hebrea, griega, latina, castellana y valenciana". On l'autor a més de no admetre cap substrat filològic anterior a la conquesta, enalteix la "Lengua de Provenza y de Limos" que parlava el rei conqueridor, "la lengua Catalana" dels conqueridors d'Oriola i la "Lengua Limosina, con la cual tenemos escrito el Libro de las Leyes Forales del Reyno, y las obras de Ausias March", al temps que el disseny d'afirmació del particularisme valencià.

Llegiu aquest fragment, on es descriu l'estructura política del Regne de València:

"El Reyno de Valencia tiene tres braços: el uno, de los prelados y ecclesiasticos, en el qual brazo concurren el Arçobispo de Valencia: el Maestre de Montesa: el Obispo de Sogorbe, Cavildo de la Yglesia de Valencia: Abbad de Valldigna: Prior de Val d'Crhsto: Abbad de Poblet; Comendador de la Merced: Obispo de Tortosa: Abad de benifaça: Comendador de Torrent por la orden de sanct Joan: Comendador de Museros; por la orden d Sanctiago: Prior de Calatrava de Valencia: y Abbad de sant Bernardo. El segundo brazo es de los grandes señores, Varones, Nobles, Cavalleros y Generosos, y este se nombra el estrenuo brazo militar , del qual en la segunda parte desta Chronica havemos tratado extensamente. El tercer brazo es: el Real, por ser el patrimonio de rey, del qual en esta tercera parte luego trataremos: y en este brazo son por el rey llamadas a cortes las ciudades de Valencia, Xativa, Orihuela y Alicante: y las villas de Morella, Algezira, Castello, Vilareal, Fontinent, Alcoy, Buriana, Cullera, Lliria, Byar, Bocayrent, Alpont, Peniscola, Penaguila, Xerica, Sexona, Vilajoyosa, Capdet, Castell Fabbib y Ademus."

III-203

Sols ens resta donar les gràcies a la biblioteca del Museu Arqueològic Provincial d'Alacant on pogué fer aquest discret estudi, que tan sols intenta apropar de forma ràpida al lector a les obres importants del patrimoni valencià.

Miquel Àngel Martínez